

การควบคุม “สื่อ” ในอินโดนีเซีย และมาเลเซีย

ศูนย์นโยบายสื่อมวลชนไทย คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับเครือข่ายพลเมืองเน็ต และซีป้า (Southeast Asia Press Alliance – SEAPA) จัดเสวนา “เสรีภาพอินเทอร์เน็ตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : แนวคิดใหม่ อุปสรรคใหม่ (A Public Forum on Internet Freedom in Southeast Asia : New Frontier, New Barrier)” ที่ห้อง 210 ตึกมหาจุฬาลงกรณ์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2554 โดยมีวิทยากร คือ สุธัญญา กลางณรงค์ สตีเวน กั้น บรรณาธิการบริหารมาเลเซียกินี และเมกิ มาจีโอโน เจ้าหน้าที่พันธมิตรสื่อเสรี (AIJ) ร่วมอภิปรายหัวข้อ “การเมืองดิจิทัลลทศวรรษหน้า : การปิดกั้นอินเทอร์เน็ตและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Southeast Asia’s Digital Politics in next Decade : Implications for Internet Censorship and Freedom of Expression)”

เว็บไซต์ prachatai.com ประจำวันที่ 18 กุมภาพันธ์ นำเสนอสาระสำคัญของการเสวนาครั้งนี้โดยเฉพาะในส่วนที่มีการพูดถึงสื่อในอินโดนีเซีย และมาเลเซีย จึงขอสรุปสาระสำคัญมาเสนอเพื่อ

เป็นกรณีศึกษาสำหรับประเทศไทย

เมกิ มาจีโอโน (Megi Margiono) เจ้าหน้าที่ฝ่ายรณรงค์ พันธมิตรสื่อเสรี (Advocacy Officer, Alliance of Independent Journalist -AIJ) จาก

อินโดนีเซียระบุว่า สื่อที่นั่นไม่ได้เจออุปสรรคเฉพาะรัฐบาล แต่ยังคงต้องต่อกับกลุ่มอนุรักษ์นิยมทางศาสนา ซึ่งเรียกร้องให้รัฐบาลควบคุมอินเทอร์เน็ตมากขึ้นด้วย โดยรัฐบาลจะเซ็นเซอร์ภาพลามกอนาจารบนอินเทอร์เน็ตและดูตัวอย่างใกล้ชิดเพื่อคุ้มครองเด็ก ซึ่งความจริงแล้วจำนวนการใช้อินเทอร์เน็ต

เพื่อดูภาพลามกมีอยู่ไม่มาก คนส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อติดตามข่าวสาร และใช้ Facebook ดังนั้นความตื่นตระหนกของรัฐบาลต่อการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อดูภาพลามกจึงเป็นเรื่องไม่จริง

ขณะที่กลุ่มเคร่งศาสนานั้นก็ยังคงใช้เหตุผลหรือข้ออ้างดั้งเดิมเรื่องภาพลามกอนาจารแม้ว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ผู้คนอินโดนีเซียได้หันมาสนใจข่าวสารบ้านเมืองมากขึ้นแล้วก็ตาม พวกเขาเรียกร้องให้มีการเซ็นเซอร์ภาพลามกบอกว่ารัฐบาลควรเซ็นเซอร์ภาพลามก ด้วยเหตุผลว่าเป็นอันตรายยิ่งกว่าระเบิด

กลุ่มเคร่งศาสนาตีความว่า Facebook เป็นสิ่งต้องห้ามตามกฎหมายอิสลาม เพราะทำให้คนประพฤติผิดศีลธรรม เช่น ใช้เป็นสื่อขายบริการทางเพศ รวมไปถึงบอกว่าอเมริกาใช้อินเทอร์เน็ตในการรุกรานทางวัฒนธรรม และอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือของ CIA ในการคุกคามอิสลาม

รัฐมนตรีไอซีทีซึ่งมาจากพรรคอนุรักษ์นิยมบอกว่า มีเว็บไซต์ลามกอนาจารมากกว่า 1 พันล้านหน้า และยังมีเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาลามกอนาจาร จึงจำเป็นต้องมีการควบคุม กระทรวงจึงเสนอกฎหมายควบคุมเว็บไซต์ กระทั่งเกิดกลุ่มรณรงค์บนอินเทอร์เน็ตต่อต้าน จนรัฐบาลยอมเลื่อนการออกกฎหมายฉบับนี้ออกไป

การรวมกลุ่มกันต่อต้านกฎหมายดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงพลังของการรวมกลุ่มทางอินเทอร์เน็ต เมกิเล่าเสริมถึงเรื่องนี้โดยยกกรณีศึกษา 2 กรณี คือ

เหตุการณ์เมื่อปี พ.ศ. 2553 เจ้าหน้าที่ ปปช. 2 คน ถูกตำรวจจับกุมและตั้งข้อหาทุจริต มีผู้ใช้ Facebook กว่า 1 ล้านเรียกร้องให้ปล่อยตัวเจ้าหน้าที่ทั้งสองคน อีกกรณีหนึ่ง ผู้หญิงคนหนึ่งถูกโรงพยาบาลเรียกค่าปรับเป็นเงินสูงมาก มีการรณรงค์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อขอบริจาค ปรากฏว่าจำนวนเงินที่ได้รับบริจาคมา มีจำนวนสูงกว่าค่าปรับของโรงพยาบาลมาก

สำหรับอินโดนีเซียกฎหมายควบคุมอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ มีบทลงโทษรุนแรง กำหนดโทษจำคุก 6 ปี และหากเป็นการลบหลู่ศาสนาอาจมีโทษจำคุกถึง 16 ปี ในอินโดนีเซีย การเขียนข้อความยั่วให้คนเกลียดชัง อาจมีโทษทางอาญา และเรามีกฎหมายกำหนดให้มีการกรองข้อมูลอินเทอร์เน็ต และมีกฎหมายลักษณะเดียวกับ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ของไทย ซึ่งมีโทษหนักมากกว่าการก่ออาชญากรรมคอมพิวเตอร์

“อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการรณรงค์ทางสังคมต่างๆ ไม่ได้มีพลังอำนาจอะไรนัก แต่ผู้ที่ใช้มันคือประชาชน เพราะฉะนั้นเราจึงต้องเพิ่มอำนาจให้กับประชาชน” เมกิ กล่าว

ส่วน สตีเวน กัน (Steven Gan) บรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์มาเลเซียกินี (Editor in Chief Malaysiakini.com) เล่าว่าเขาเริ่มทำมาเลเซียกินีเมื่อ พ.ศ. 2542 มีนักข่าว 4 คน จนปัจจุบันมี 15 คน โดยเสนอข่าวเป็น 4 ภาษา เพราะมาเลเซียมีคนหลากหลายชาติพันธุ์ มาเลเซียกินีมีลักษณะ

ค่อนข้างพิเศษคือ ผู้อ่านต้องจ่ายค่าสมาชิกปีละประมาณ 1,500 บาท เพื่อเข้ามาอ่านข่าว

ด้านการควบคุม มาเลเซียมีการควบคุมสื่ออยู่ 2 ระดับ คือ การใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด และการเป็นเจ้าของสื่อ โดยประการหลังนั้นเป็นประเด็นที่สำคัญมากในมาเลเซีย เพราะมีสื่อกระแสหลักที่พรรคการเมืองเป็นเจ้าของและเป็นผู้ควบคุม การมีสื่อต้องมีใบอนุญาตรัฐบาลจะเป็นผู้ออกให้แบบปีต่อปี แต่การใช้กฎหมายบางฉบับส่งผลต่อความเข้มงวดมาก คือ กฎหมายความลับทางราชการ เป็นกฎหมายที่โบราณมากทำให้รัฐบาลขาดความโปร่งใส ในสมัยนายมหาเธร์ มุฮัมหมัด เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แก้กฎหมายให้มีโทษจำคุกไม่ต่ำกว่า 1 ปี ไม่สามารถจ่ายเป็นเงินค่าปรับได้ ทำให้สื่อทำงานได้ยากลำบากมาก เพราะเอกสารราชการมีแต่ตราประทับเอกสารลับ

กฎหมายความมั่นคงภายใน ก็เป็นฉบับที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐ สามารถจับกุมคุมขังใครก็ได้ นาน 2 ปี และสามารถคุมขังต่อไปได้เรื่อยๆ โดยไม่มีข้อจำกัด

เมื่อไม่นานมานี้มีกฎหมาย 35 ฉบับที่ปิดกั้นเสรีภาพสื่อ รัฐเป็นผู้ผูกขาดความจริงผู้เดียว จนกระทั่งนายมหาเธร์ เปิดพื้นที่ไซเบอร์ขึ้นและให้สัญญาว่าจะไม่มีการปิดกั้นอินเทอร์เน็ต

สติเวนเห็นว่านี่คือเหตุผลที่เขาสนับสนุนมหาเธร์ จึงเป็นช่วงเวลาที่มาเลเซียกึ่งในฐานะสื่ออินเทอร์เน็ตเกิดขึ้นโดยไม่ต้องมีใบอนุญาต สามารถตั้งตัวเองเป็น content provider แต่รัฐบาลก็การใช้กฎหมายอื่นๆ เช่น กฎหมายความมั่นคง (1948) เล่นงานคนที่ก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างชาติพันธุ์ต่างๆ หรือการตั้งคำถามหรือการดูหมิ่นภูมิบุตรจะถูกดำเนินการภายใต้กฎหมายฉบับนี้

“10 ปีมานี้ เราถูกคุกคาม 2 ครั้ง ครั้งแรกปี 2003 จากการนำเสนอจดหมายของผู้อ่าน ซึ่งเขียนล้อเลียน UMNO Youth ทำให้ตำรวจบุกมาที่สำนักงานของ

เรา สิ่งแรกที่ตำรวจทำคือ ให้ทุกคนถอยออกมาจากคอมพิวเตอร์ ห้ามแตะต้องคอมพิวเตอร์ และตำรวจต้องการรู้อีเมลของผู้ที่เขียนจดหมายฉบับนั้น เราบอกว่าให้ไม่ได้เพราะเราสัญญาว่าจะปกป้องผู้เขียน แม้เขาจะใช้ชื่อปลอมก็ตาม เพราะเนื้อหาสำคัญกว่าตัวผู้เขียน เรายืนยันกับตำรวจว่าจะไม่ให้ชื่อผู้เขียนอย่างเด็ดขาด ตำรวจจึงยึดเอาคอมพิวเตอร์ไปทั้งหมด” สตีเวน เล่า

เป็นที่น่าสนใจว่า ขณะที่เทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนาการอย่างรวดเร็ว แต่เจ้าหน้าที่ทางการซึ่งมีอำนาจในทางกฎหมายดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้กลับตามไม่ทันเทคโนโลยี ดังที่สติเวนเปิดเผยว่า ตำรวจที่เข้ามาดำเนินการกับเว็บไซต์ของเขา “ไม่มีความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เลย

“ที่แรกเขาจะเอาจอไปด้วย และให้นักข่าวเขียนชื่อลงบน CPU เครื่องที่แต่ละคนใช้ ขณะนั้นเป็นเวลาบ่ายโมงและมีฝนตก ตำรวจใช้เวลาอยู่ประมาณ 4 ชั่วโมง เราจึงมีเวลาโทร. เรียกเพื่อนนักข่าวมาทำข่าวให้ จากนั้น 5 โมงเย็นเราก็จัดแกลงข่าว คำวันนั้น จากการสื่อสารกันโดยเอสเอ็มเอส มีการชุมนุมประท้วงและมีพรรคฝ่ายค้าน ภรรยาของอันวาร์ อิบราฮิม มาให้กำลังใจกับมาเลเซียกึ่งนี้ด้วย ประกิตตำรวจจะไม่ยอมให้มีการประท้วง แต่น่าแปลกใจที่เขาอนุญาตต่อมาเราก็ได้คอมพิวเตอร์คืน และ 2 ปีต่อมาก็มีการถอนข้อหาทั้งหมด” ผู้ก่อตั้งมาเลเซียกึ่งนี้ เล่า

นอกจากนี้ มาเลเซียกึ่งนี้ ยังเคยรายงานข่าวที่กฎหมายความมั่นคงระบุว่า เป็นความผิดด้วย โดยเฉพาะเรื่องความไม่พอใจของกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือ มีการรายงานข่าวการประท้วงของชาวมุสลิมต่อชาวฮินดู ซึ่งไปสร้างวัดฮินดูในพื้นที่ของอิสลาม มาเลเซียกึ่งนี้เสนอภาพวิดีโอของการนำหัววัวมาใช้ในการประท้วง ทำให้ชาวฮินดูไม่พอใจมาเลเซียกึ่งนี้อย่างมาก รัฐบาลมีคำสั่งให้ถอดวีดีโอนี้ทิ้งออกไป แต่มาเลเซียกึ่งนี้ไม่ยอม เพราะเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริง (๕)